

Петричко М.М., Линтур И.В.
Мукачевский государственный университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РАСХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы функционирования расходов государственного бюджета. Проанализирована структура расходов государственного бюджета по ведомственной классификации. Определены преимущества и недостатки действующей системы функционирования расходов государственного бюджета Украины. Рассмотрены причины неэффективного использования бюджетных ресурсов. Обоснованно ключевые направления совершенствования системы расходов государственного бюджета в современных условиях.

Ключевые слова: бюджет, государственный бюджет, расходы, классификация, программно-целевой метод.

Petrychko M.M., Lintur I.V.
Mukachevo State University

THEORETICAL FOUNDATIONS OF OPERATION OF STATE BUDGET EXPENDITURES IN MODERN CONDITIONS

Summary

The theoretical issue of operation of state budget expenditures is investigated. The structure of state budget expenditures is analyzed according to departmental classification. Advantages and disadvantages of the current system of operation of state budget expenditures of Ukraine are determined. Causes of inefficient use of resources are studied. Key areas of improving the system of state budget in modern conditions are proved.

Keywords: budget, state budget, expenditures classification, program and target method.

УДК 336.717.1(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Погореленко Н. П., Тертична К.С.
Харківський інститут банківської справи
Української академії банківської справи Національного банку України

У статті представлено теоретичні основи функціонування платіжної системи України, здійснено класифікацію платіжних систем, проведено аналіз показників сучасного стану платіжної системи України та визначено перспективи її розвитку за рахунок заходів, направлених на розширення безготівкових форм розрахунків і забезпечення подальшого розвитку Системи електронних платежів та Національної системи масових електронних платежів.

Ключові слова: платіжна система, платіжні інструменти, електронні платежі, банк, система електронних платежів.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, після важкої економічної глобальної кризи, наявних ризиків нестабільної політичної та економічної ситуації до банківської системи України ставляться підвищені вимоги щодо безпеки, стабільності та сталого розвитку. Однією із ланок, що вимагає підвищеної уваги є платіжні системи країни. Незважаючи на успішність функціонування внутрішньодержавних платіжних систем, постає більш складне завдання – покращення та постійна модифікація використовуваних систем. Не варто зупинятися і на використанні виключно зарубіжних платіжних систем, оскільки це може призвести до додаткової залежності від тієї чи іншої фінансової структури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розробку питань функціонування платіжної системи України зробили вітчизняні вчені-економісти Б.П. Адамик [4], М. В. Борщ [12], З.М. Васильченко [10], Н. А. Єрохіна [5], Н. О.Коваль [12], В. Кравець [6], Н. Лапко [9], С. Пиріг [7] та ін.

Але в їх працях досліджуються або окремі елементи функціонування платіжних систем, або дія цих систем на певних етапах економічного розвитку. З огляду на це, дослідження сучасного стану платіжної системи України та перспектив її розвитку є досить актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей функціонування платіжної системи України, її сучасного стану та визначення перспектив розвитку у посткризових умовах.

Основний матеріал дослідження. Платіжна система є визначальною складовою національної економіки, центральною ланкою фінансово-банківської системи. Як показує досвід розвинутих країн, раціональна організація платіжної системи сприяє вдосконаленню грошово-кредитних відносин, ефективному функціонуванню фінансової сфери в цілому, забезпеченню ефективного функціонування національного господарства, а також здійсненню міждержавних валютних розрахунків [1, с. 87–90].

Платіжна система – платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу грошей. Проведення переказу грошей є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система [2].

Потрібно зазначити, що у більшості розвинених країн платіжна система складається з кількох самостійних систем, кожна з яких задовольняє вимоги окремої платіжної сфери. Виходячи з того, яку роль відіграють платіжні системи відповідно до характеру здійснюваних платежів, розрізняють [3, с. 45-47]:

- системи міжбанківських розрахунків, які призначені для здійснення платіжних трансакцій між банками, обумовлених виконанням платежів їхніх клієнтів або власних зобов'язань одного банку перед іншим;

- внутрішньобанківські платіжні системи створюються, щоб забезпечити найбільш сприятливі умови щодо проходження платежів між установами, що належать до однієї групи;

- системи «клієнт-банк» використовуються банками, які пропонують платіжні послуги своїм клієнтам на базі сучасних технологій. Так, нині все більшого поширення набуває банківське обслуговування вдома, або «домашній банк»;

- системи масових платежів, які широко використовуються у розвинених державах світу. Незважаючи на те, що традиційні безготівкові платіжні інструменти (чеки, платіжні доручення тощо) достатньо розповсюджені, останнім часом усе ширше впроваджується система масових (споживчих) платежів з використанням пластикових карток.

Нині в Україні діють створені Національним банком України Система електронних платежів (надалі – СЕП), Національна система масових електронних платежів (надалі – НСМЕП) та приватні внутрішньодержавні та міжнародні платіжні системи банків та небанківських установ [3, с. 45-47].

Платіжні системи поділяються на:

- внутрішньодержавні платіжні системи (платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу грошей виключно в межах України);

- міжнародні платіжні системи (платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу грошей з однієї країни в іншу).

Загальна класифікація платіжних систем представлена на рис. 1.

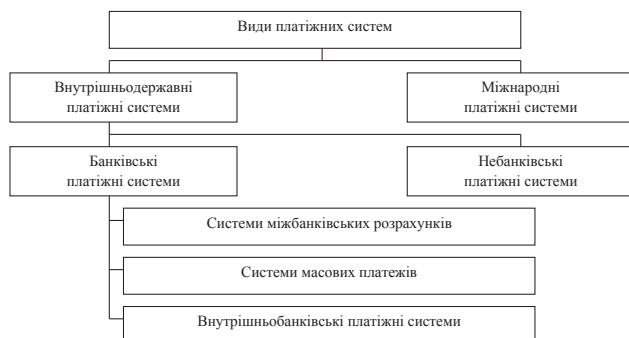

Рис. 1.1. Класифікація платіжних систем України [3, с. 45-47]

Аналіз наукових публікацій та практичних розробок таких фахівців як Б.П. Адамик [4], Н.А. Єро-

хіна [5], В.М. Кравець [3, 6] та інших, вказує на те, що електронна платіжна система є різновидом та еволюційною формою одного з невід'ємних спеціалізованих елементів практично всіх економічних та фінансових операцій, що стосується передачі грошової вартості в обмін на товар, послугу чи фінансовий актив.

Також платіжну систему можна представити у вигляді системи механізмів, які служать для переказу грошових коштів між суб'єктами господарювання, для розрахунку за платіжними зобов'язаннями, що виникають між ними. Платіжна система – це набір платіжних інструментів, банківських процедур і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг разом з інституційними та організаційними правилами та процедурами, що регламентують використання цих інструментів та механізмів [7, с. 23-24].

Відмінність ознак, характерних для окремих країн (розмір, обставини історичного розвитку, правова система, ділова практика, комунікаційна система, інфраструктура, ступінь розвитку закладів та їх інструментів тощо), роблять національну платіжну систему унікальною. Однак існує низка елементів, життєво необхідних для кожної ефективної системи платежів (рис. 2).

Рис. 2. Основні елементи платіжних систем

Сукупність бухгалтерських та організаційних заходів, що застосовуються у банківсько-фінансовій сфері, є засовним операційним механізмом здійснення платежів. Конкретні характеристики відповідної моделі можуть бути різними і залежать від багатьох факторів.

Ефективна та надійна технологічна інфраструктура є основою життєздатності платіжної системи. Така інфраструктура включає, зокрема, технічні засоби обробки та передачі даних і може бути надзвичайно складною.

Зважаючи на конфіденційний характер інформації, що задіяна у платіжних системах, у більшості випадків висуваються суворі вимоги щодо її безпеки та захисту. Це вимагає створення і підтримання спеціальних процедур та систем незалежно від технології, яка використовується.

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) – загальнодержавна платіжна система, що забезпечує здійснення розрахунків між банківськими установами, органами державно-

го казначейства на території України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації [8].

Система електронних платежів – власність Національного банку України, вона забезпечує розрахунки між банківськими установами в національній валюті України. СЕП базується на повністю безпаперовій технології і передаванні електронних повідомлень через власну телекомунікаційну систему Національного банку.

Станом на 01.01.2014 р. система електронних платежів включала (див. табл. 1).

Таблиця 1
Порівняльна характеристика учасників СЕП станом на 01.01.2014 р. [7]

Станом на 01.01.2012 р.	Станом на 01.01.2014 р.
Всього учасників СЕП – 506 установ, із них: 175 – банки України; 265 – філії банків України; 28 – органи Державної казначейської служби України; 37 – установи Національного банку України; 1 – ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів».	Всього учасників СЕП – 423 установ, із них: 180 – банки України; 178 – філії банків України; 28 – органи Державної казначейської служби України; 37 – установи Національного банку України;

Представлені у табл. 1 дані свідчать про те, що протягом досліджуваного періоду кількість учасників СЕП скоротилася на 83 установи, при чому це скорочення є наслідком зменшення кількості філій банків, що були учасниками аналізованої платіжної системи. В свою чергу кількість інших учасників, зокрема органів Державної казначейської служби та установ Національного банку України не змінилася і станом на 01.10.2014 відповідає даним минулого періоду (на 01.01.2012 р.). Кількість банків-учасників СПЕ збільшилась на 5 установ.

У 2013 році учасниками СЕП здійснено 347 611 тис. початкових платежів та надіслано електронних розрахункових повідомлень на суму 12 685 354 млн. грн., що більше на 4% за кількістю й на 8% за сумою порівняно з 2012 роком [7].

Переважає більшість початкових платежів та електронних розрахункових повідомлень була надіслана до СЕП банками України та їх філіями – 323 686 тис. документів (93% від їх загальної кількості).

У 2013 році в середньому за день оброблялося 1 385 тис. початкових платежів та електронних розрахункових повідомлень на суму 50 539 млн. грн. [7].

Аналіз статистичних даних роботи СЕП свідчить про те, що система протягом 2013 року успішно виконувала покладені на неї функції державної системи міжбанківських розрахунків, задовольняла потреби її учасників у переказі коштів, забезпечувала максимальну швидкість, прозорість, високий рівень безпеки та надійності проведення платежів.

На сьогодні, згідно із затвердженою Правлінням Національного банку України «Стратегічною програмою розвитку безготівкових роздрібних платежів в Україні на 2012–2014 роки», реалізується програма модернізації Національної системи масових електронних платежів (далі – НСМЕП) [8].

У межах запланованої модернізації національної платіжної системи, а також з метою відпрацювання питань взаємодії між банками-учасниками НСМЕП і створюванням Національним банком України маршрутизатором НСМЕП 1 червня 2013 року стартував відповідний чотиримісячний пілотний проект.

В оновленій НСМЕП пропонуються якісно нові рішення для платіжного ринку. Система передбачає створення карток з магнітною смугою і EMV-чипом на основі відкритих міжнародних стандартів. Для розрахунків у мережі Інтернет планується використання спеціальних технологій захисту даних. У майбутньому можливе використання карток НСМЕП за кордоном у разі розміщення на картці логотипа міжнародної платіжної системи.

Для оброблення внутрішньобанківських операцій з картками НСМЕП банки матимуть змогу використовувати власні процесингові центри. Якщо власних процесингових центрів немає, то фінансові установи матимуть змогу скористатися процесинговим центром Національного банку України, у якому застосовуються відкриті міжнародні протоколи і стандарти

Станом на 01.01.2014 до НСМЕП входить 58 банків і 9 небанківських установ, у тому числі Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта». За час роботи системи було імітовано більше 3,5 мільйона платіжних карток НСМЕП за класичною технологією і більше 6 мільйонів «Національних карток» для виплат компенсацій вкладникам колишнього Ощадбанку СРСР. На цей час встановлено більше 6 тисяч терміналів НСМЕП, більше 11 тисяч терміналів в Україні приймають «Національні картки».

З метою подальшого розвитку платіжної системи України, на думку автора, необхідно здійснити ряд заходів для розширення безготівкових форм розрахунків і забезпечення подальшого розвитку СЕП та НСМЕП:

- забезпечити діяльність та розвиток організаційної структури НСМЕП та СЕП;
- запровадити комплексні заходи, які будуть вказувати на єдиний платіжний простір;
- покращити взаємодію національної та міжнародної платіжних систем;
- мінімізувати відсоток готівкової форми розрахунку;
- забезпечити функціональний і технологічний розвиток НСМЕП та СЕП;
- запропонувати інтегровану банківську платіжну систему в межах України;
- розширити можливість використання безготівкової форми розрахунку із застосуванням платіжних карток;
- побудувати більш ефективну і надійну систему внутрішньодержавних розрахунків, за рахунок врегулювання наявного ринку платіжних систем;
- вдосконалити систему моніторингу;
- забезпечити безпеку національних та міжнародних платіжних систем;
- розширити сфери застосування технологій і складових електронних платіжних систем;
- забезпечити удосконалення та розвиток нормативно-правової бази НСМЕП та СЕП;
- підвищити можливість контролювання здійснення платежів; – забезпечити прискорення виконання розрахунків та обігу коштів; гармонізувати платіжний ринок [12].

Отже, можна стверджувати, що стабільний розвиток сучасних інтегрованих фінансових та економічних ринків великою мірою залежить від ефективного функціонування платіжних систем.

Висновки. Проведене дослідження платіжної системи України показало, що в її рамках функціонують всі види платіжних систем (в тому числі СЕП, НСМЕП, приватні внутрішньодержавні та міжнародні платіжні системи банків та небанківських установ).

Аналіз статистичних даних засвідчив наявність позитивних тенденцій розвитку СЕП. Окрім цього протягом 2012-2014 років відбувається модернізація і НСМЕП, яка дозволить значно поліпшити якість її функціонування.

З метою подальшого розвитку платіжної системи України запропоновано перелік заходів щодо розширення безготівкових форм розрахунків і за-

безпечення подальшого розвитку СЕП та НСМЕП. Їх впровадження дозволить вивести вітчизняну платіжну систему на якісно новий рівень, який в повній мірі забезпечить всі потреби учасників СЕП та НСМЕП у переказі коштів та забезпеченні максимальної швидкості, прозорості, надійності проведення банківських переказів коштів у національній валюті через ці системи.

Список літератури:

1. Лук'янов В.С. Платіжна система України: її складові та принципи формування // Банківська справа. – 2009 р. – № 4. – С. 87–90.
2. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: Закон України № 2346-III від 5.04.2001 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кравець В. Розвиток платіжних систем в Україні та новітні форми розрахунків // Вісник НБУ. – Жовтень, 2011. – С. 45–47.
4. Адамик Б.П. Банківські електронні послуги: Навч. посібник. – Т.: Карт-бланш, 2005. – С. 95.
5. Срохіна Н.А. Електронні гроші в платіжній системі держави // Фінанси України. – 2002. – № 3. – С. 134–139.
6. Кравець В.М. Розробка та впровадження національної системи масових електронних платежів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит / Кравець Віктор Михайлович; УАБС НБУ. – Суми: [Б.В.], 2009. – С. 17.
7. Пиріг С.О. Платіжні системи. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
9. Лапко Н. Підготовлено відкритий звіт про платіжні системи та систему розрахунку за операціями з цінними паперами в Україні // Вісник НБУ. – червень, 2010. – С. 5.
10. Васильченко З.М. Розрахунки платіжними картками в Україні: стан, проблеми та перспективи / З.М. Васильченко, А.В. Демченко // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 74–83.
11. Діяльність платіжних систем на ринку України в 2011 році // Вісник НБУ. – 2012. – № 03. – С. 12–17.
12. Коваль Н.О., Борщ М.В. Особливості функціонування платіжних систем України на сучасному етапі їх розвитку [Електронний ресурс] / Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1441>
13. Волохата В.С. Функціонування платіжних систем України на сучасному етапі їх розвитку / Волохата В.С., Чубенко А.А. // Матеріали журналу «Молодий вчений». – 2014 – № 7(10). – С. 63–67.

Погореленко Н.П., Тертичная К.С.

Харьковский институт банковского дела

Украинской академии банковского дела Национального банка Украины

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛАТЕЖНОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье представлены теоретические основы функционирования платежной системы Украины, осуществлена классификация платежных систем, проведен анализ показателей современного состояния платежной системы Украины и определены перспективы ее развития за счет мер, направленных на расширение безналичных форм расчетов и обеспечения дальнейшего развития Системы электронных платежей и Национальной системы массовых электронных платежей.

Ключевые слова: платежная система, платежные инструменты, электронные платежи, банк, система электронных платежей.

Pohorelenko N.P., Tertychna K.S.

Kharkiv Institute of Banking

Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine

CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN PAYMENT SYSTEM

Summary

The article presents the theoretical basis of functioning of the payment system of Ukraine and classifies payment systems. Analysis of indicators of the current state of the payment system in Ukraine is conducted. Prospects of its development through measures aimed at increasing non-cash forms of payment and ensure the further development of the Electronic Payment System and the National System of Mass Electronic Payments are determined.

Keywords: payment system, payment instruments, electronic payments, bank, system of electronic payments.